

TÜRKİYE’NİN GELECEK SORUNU: STRATEJİK AÇIK

Doç. Dr. Hakan AY

Dokuz Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,
Maliye Bölümü

Dr. Oğuzhan ERGÜN

E.Top. Kur. Kd. Alb, Kara Harp Akademisi, E. Öğretim Başkanı

ÖZ

Başta demokrasi açığı olmak üzere, iktisadi, hukuki, idari, ekonomik, cari açıklarla bezenmiş gündemde Başbakan R. T. Erdoğan’ın Japonya gezisi dönüşünde, Türkiye’nin bölgesel ya da küresel bir güç olma hedefi olmadığı¹ ifadesi, Türkiye yönetiminin karşılaştığı “sürtünme”²’yi ve stratejik açığı işaret etmektedir.

Türkiye’deki siyasal gelişmeler “sert güç”ünü önemli ölçüde zayıflatmış, oluşturulmaya çalışılan “yumuşak güç” iç dinamiklerin etkisiyle toparlanması zor bir noktaya çekilmiştir. Farklıklar üzerinden jeo-kültürel bölünme, enerji darboğazı üzerinden finansal hegemonya; yeni kolonizasyon, kontrol ve çevreleme eylemlerinin yöneldiği ülkeler arasında yer alan Türkiye’nin, “Ağırlık Merkezi” nin çökertilme çabalarının ürettiği jeopolitik ortam ve iç siyasal zemin eleştirel analiz çerçevesinde tartışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Strateji ve Jeostrateji, Eleştirel Jeopolitik, Jeokültürel Bölünme, Ağırlık Merkezi, Cari Açık.*

FUTURE PROBLEM OF TURKEY: STRATEGIC DEFICIT

ABSTRACT

On the agenda formed by firstly democratic deficit, economic, judiciary, administrative and current deficits, on the return of Prime Minister RT Erdogan's trip to Japan, his statement including that Turkey does not have an aim of being a regional or

¹ Radikal Gazetesi, 08.01.2014,
http://www.radikal.com.tr/politika/basbakan_erdogan_6_ayda_hedeften_vazgecti-1169897 (09.01.2014)

²Carl von Clausewitz : (Reibung- Friktion)“(…)kâğıt üzerinde yakından incelenmesine imkân bulunmayan bir sürü önemsiz şeylerin etkisiyle, olaylar bizi hayal kırıklığına uğratar ve hedefin hayli gerisinde kalırız. Güçlü, çelikten bir irade bu sürtünmenin üstesinden gelir, engelleri yıkar, fakat onlarla birlikte makina da parçalanır”.
Clausewitz, 1827 vom Kriege, H.1 Kap. 7, s. 45, 47)

global power points out that Turkish administration faces " friction " and the strategic deficit.

Political developments in Turkey have weakened her hard power, "soft power" which has been tried to-be established was moved to a difficult point to recover under the influence of internal dynamics differences. This study analyzes how Turkey's centers of gravity come under attack within the context of geopolitics and internal political Dynamics as a country being the object of geo-cultural divisions, financial hegemonic projects by energy bottlenecks, neo-colonization, control and surrounding policies.

Keywords: *Strategy and geo-strategy, critical geo-politics, geo-cultural division, Center of Gravity, current deficit.*

I-STRATEJİ ve AĞIRLIK MERKEZİ

Strateji, askeri alanda kullanılıp diğer alanlarda da yaygınlaşmış olan; siyasi amaçlar doğrultusunda gücün hazırlanması, kullanımı, kullanım yöntemi ve yönetimi ile ilgilidir. Vizyon, politika, büyük strateji, askeri strateji şeklinde hiyerarşik dizilim gösteren güç unsurlarının davranış alanları birbiri ile bağlantılıdır (Gray, 2008, s. 47). Ulusal güvenlik ve kalkınma stratejisi (Yüksek Strateji) bu alanlardaki stratejik planlamaları senkronize ederek devlet politikası başlığı ile eyleme dönüştürmektedir. Eyleme geçildikten sonra geri dönüş imkânı kısıtlıdır ve bedeli yüksek olabilmektedir.

Gündelik alanda anlam kaybına uğramakta olan strateji terimi, etkisi itibarıyla, esasen C. S. Gray'in işaret ettiği çerçevede; *siyasal değişim üreten araçtır*. Birbiri ile bağlantılı güç unsurlarına ilişkin stratejik alanlardan birinde zafiyete oluşmuşsa, bu saha terk ve ihmal edilmeden ve zaman kaybetmeksizin diğer alanlardaki toparlanma ve başarılar ile telafi edilebilir. Telafi kabiliyeti açığın boyutuna bağlıdır (Gray, 2008, s. 29,46).

Stratejik bakımdan ulaşılabilecek son durum, millî menfaatleri gerçekleştirecek bir takım *diplomatik, askerî ve ekonomik* şartlardır. Bu stratejinin arkasındaki gücün-askeri siyasi-hukuki veya ekonomik- dayandığı temel öge o gücün "Ağırlık Merkezi" dir. Ağırlık merkezi bir kuvvetin hareket serbestisini, fizikî gücünü ve mücadele azmini artıran imkân ve kabiliyetler, özellikler ve mekânlardır. Stratejik alanların da ağırlık merkezleri bulunmaktadır (hukuk sistemi, mali sistem, ekonomik sistem, askeri sistem vb.). Ağırlık merkezi, fiziken tahrip etmek, yönetim ve kontrol mekanizmasını bozmak, müttefiklerinden tecrit etmek, lojistik imkân ve kabiliyetlerini sekteye uğratmak, liderliğin mücadele azmini kırmak gibi yöntemlerle ortadan kaldırılabılır veya sınırlandırılabilir³.

Ulus Devletin ağırlık merkezi siyasal birliktir. Yönetim liberal demokratik bir düzen ise kuvvetler ayrılığı ve parlamenter yapı birliğin temellerini oluşturmaktadır. Otoriter sistemlerde ise ağırlık merkezi hâkim kişi ve grup/lardır. Carl Schmitt'in vurgulamasıyla, "politikadan (siyasal olandan)

³ 14 Haziran 2001 basımlı FM 3.0 (Operation) kitabından uyarlanmıştır.

bahsetmek son tahlilde bir şeye taraftar veya muhalif olmaktan değil, bir kişiye taraftar veya muhalif olmaktan bahsetmektir” (Sarıbay, 2013, s. 66). Dolayısı ile “siyasal değişim üreten araç” olan stratejik etki bu noktalara yönelmektedir. Stratejik alanlarda, o gücün etkili unsurlarında istismar edilebilecek zafiyet/açık meydana getirilmesi ve hassasiyete⁴dönüştürülmesi bu gücü zayıflatmakta, ağırlık merkezi’ nin savunmasını/direncini etkilemektedir. Buradan hareketle ağırlık merkezi’ ne yönelecek etki siyasal değişikliğe yol açmaktadır. 2001 yılında yaşanan ekonomik güvenlik açığına hedef alan etki (finansal giyotin), siyasal değişim yaratmış ve Türkiye’de hükümet değişikliği ile yeni bir süreç başlamış, küresel hegemonik taleplere boyun eğilmesi ile neticelenmiştir. 2014 yılındaki etki farklı mahiyette olmakla beraber hedef büyüttüğü gözlemlenmektedir.

II-TÜRKİYE COĞRAFYASINA UZANAN JEOPOLİTİK ETKİLER

A-Hegemonya ve Çevreleme

J.S. Nye ve D. A. Welch devletlerin dış politik hareket tarzlarını, “yatıştırma, caydırma ve çevreleme” seçenekleri olarak sıralamaktadır. “Yatıştırmak” taviz, “Caydırmak” korkutma ve cesaret kırmak üzerine yapılandırılmaktadır. Çevreleme kavramına askeri strateji tanımıyla benzeşim kurarak baktığımızda; rakip devlet veya unsurun, bulunduğu coğrafyada tespitini (*containment*), ihtiyaç duyduğu kaynaklardan mahrum bırakmayı ve bu suretle küçültmeyi ve zayıflatmayı (minimize etmeyi) veya etkisiz hale getirmeyi öngören; askeri, siyasi, ekonomik ve psikolojik (maddi ve yapısal güç unsurları) senkronize adımlardır. Savunmacı veya saldırgan olabilen çevrelemede; savaş ya da ittifaklar gibi askeri güç, ticaret blokları veya yaptırımlar şeklinde ekonomik güç kullanabilir. Bunun yanısıra daha önem kazanan yönü, düşünce veya değerleri teşvik etmek biçiminde yumuşak güç kullanabilmesidir. (2011, s. 182, 190-191, 212). Caydırıcılık ve çevreleme politikalarının geçmişi 18. Yüzyıla kadar uzanmaktadır.

Asya Pasifik bölgesinde Anglo-Amerikan hegemonyasına karşı ciddi bir rekabet gücü doğmuştur. Bu rekabet Orta Doğu, Afrika ve Güney Doğu Avrupa’da da etkisini göstermektedir. ABD bu gelişmeler karşısında “Bölgede Tutma” (Area Denial) ve “Geçit Vermeme (Anti Access) konseptini uygulamaya geçirmiştir. Şangay Uluslararası İlişkiler Enstitüsü’ nden Jin Liangxiang 2003 yılında ABD’nin Irak’a müdahalesinden itibaren Çin’in de Orta Doğu’da Amerikan Hegemonyasını takip etmekte daha aktif hale gelerek “*karşı çevreleme / kuşatma politikası*” uygulamaya başladığını ileri sürmektedir (Lin, 2010). Çin faaliyet gösterdiği coğrafyada paratoner etkisi göstermekte, çevreleme amaçlı ve uluslararası düzeye taşınan iç hareketlilikler başlamaktadır. Bunu Afrika’da da görmek mümkündür.

⁴ Her zafiyet hassasiyet oluşturmaz, oluşturabilmesi için istismar edilebilmesi gerekir. (FM 3.0)

21. yüzyılda Türkiye'nin tekrar dış politika ilgi alanına giren Afrika'da, Almanya Başbakanı A. Merkel'in ifade ettiği tektonik⁵ hareketlenme hız kazanmaya başlamıştır. Siyasi/ideolojik normlar dayatmayan, ekonomik çıkarları ön plana alan bu ilişki tarzı, Çin'in ilişki kurduğu ülkelerde rahatsızlık yaratmamaktadır. Çin-Afrika İşbirliği Forumu (FOCAC)'nın 2000 yılında faaliyete geçmesinden iki yıl sonra ABD tarafından Pan-Sahel projesi hayata geçirilmiştir. Bu amaçla kurulan AFRICOM, ABD Savunma Bakanlığına bağlı olarak çalışan Birleşik Komutanlıkların altıncısıdır. 2013 yılında 35 Afrika ülkesine askerini konuşlandıracağını, askerlerin öncelikle yerleştirileceği ülkelerin Mali, Sudan, Cezayir, Nijerya, Kenya ve Somali olduğunu ilan etmiştir (Erdoğan, 2013). Bu ülkelerin tarım arazileri ve yer altı ve üstü zenginlikleri ile ön plana çıktığı gözden kaçmamaktadır.

Rusya Federasyonu'nun Kırım ve Ukrayna üzerinden gösterdiği ve sert güç uygulamaları ağırlıklı müdahale, karşı çevreleme/direnış eylemlerini Avrasya'ya sıçratmıştır. C. Clover'ın öngörüsünü haklı çıkaran Rusya, Yeni Avrasyacılık konsepti üzerinden (Financial Times, 2011) reaktif bir karşı çevreleme gerçekleştirmektedir. Bu konsept Türkiye için de sınırlandırma öngörmektedir (Sandıklı, 2011). Bu durum Brzezinski'nin Avrasyacı yayılma kurgusunu da işaret etmektedir. Tarih boyunca fırsatçı bir devlet durumundaki Rusya'nın, (Kissinger, 2011, s. 17) ABD'nin küresel etkisinin azalmasıyla bu gayretlerini arttıracığı ve rekabet alanının Kuzey Kutbu enerji kaynaklarına kaydırak, AB üzerindeki enerji kontrolünü genişletebileceği endişeleri mevcuttu (Brzezinski, 2012, s. 97,142,171). Rakiplerini yayılmacılık ile suçlayan Anglo-Amerikan merkez, esasen SSCB. nin dağılması ile birlikte yayılmacılığı sivil-yumuşak güç yoluyla ardıl ülkeler (Polonya, Baltık Ülkeleri, Macaristan, Bulgaristan ve Romanya gibi) sahasında uygulayarak Rusya'nın menfaat alanlarını daraltmış ve Rusya'da çevreleme endişesi uyandırmıştır.

Amerika müttefiki İngiltere ile birlikte Mart 2003'te Irak'ı işgali birçok araştırmacıya göre Amerikan dolarını petrol ticaretine yön veren para birimi olarak muhafaza etme amacı taşımaktadır. Benzer yaklaşım Libya ve İran'a yönelik yaptırımlar serisinde iz bulmaktadır. İran'ın Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Antlaşması'nın (NPT) güvenlik denetimi antlaşmasını ihlal ettiğinin belirlenmesi, kendi petrol borsasını kurarak "Euro" para birimini kullanacağı açıklaması ile aynı yıla denk gelmektedir (Gökay, 2008). Buna karşılık İsrail'in nükleer silahlanmasına göz yumulmaktadır. İran veya bir başka Orta Doğu ülkesindeki nükleer silah, nükleer felaket anlamı da taşımamaktadır, misliyle mukabelede bulunulma kaygısı kullanım iradesini bloke eder (Walt & Mearsheimer, 2014, s. 12, 17). Kırım olaylarını müteakip Rusya'ya karşı ekonomik yaptırımları başlatma girişimlerine karşılık Rusya ve İran'ın yerel para birimleri üzerinden petrol ticaretine başlama ve doğalgaz borsası kurma niyetleri (Dünya Bülteni, 15.04.2014) yeni bir krizin de en güçlü habercisini

⁵ Yer kabuğunun hareketlerinden sorumlu sistem.

oluşturmaktadır. Günümüzde İran'ın tavrı "tehdit unsuru oluşturmak" olarak okunmaktadır ve etkili caydırma stratejilerinden birisidir. "Bunu başarmak için olduğunuzdan daha güçlüymüş gibi bir izlenim yaratmanız gerekir. Düşmanlarınız sizinle uğraşmanın bedelinden emin olamazlarsa, belki de öğrenmek istemeyeceklerdir" (Greene ve Elffers, 2007, s. 240).

G. Friedman'a⁶ göre "İran ABD'yi Irak'ta bir tuzağa düşürmüştür. 2003 Irak harekâtında Amerika'nın bir direnişle karşılaşmayacağına dair en fazla istihbarat İran'dan gelmiştir (2011, s. 97,98). Değerlendirilmesi gereken diğer bir husus İran'ın gerçekten nükleer silaha mı yoksa geliştirme programına mı sahip olmasının onu bu dönemde etkin kılacağıdır. Birinci hareket tarzı ülkeyi direkt hedef noktasına taşıırken ikinci hareket tarzı ciddi bir kozu elde tutma sürecini işaret etmektedir. İran küçümsenecek bir ülke değildir.

George Friedman, 1990'lı yıllarda ABD'nin çeşitli ülkelere saldırılarının amacının "bölgede güçlü olmaya niyetlenenleri kaosa sürüklemek olduğunu, Amerikalıların seçtiği zaman ve yerde, bölgesel ve iç tehditlerle uğraşmasına sebep olduğunu" ifade etmektedir. Aynı şekilde Irak'ın işgaliyle Suudi petrol yataklarına birkaç saatlik mesafeye Amerikan Birliklerinin yerleştirildiğini, bu surette Suudilerin gözünün korkutulmasının yanı sıra, ABD işgalinin, bölgedeki komşuları, Kuveyt, Türkiye, Ürdün, Suriye, İran olan en stratejik ülkenin (Irak) kontrolünü kazandırdığını değerlendirmektedir (Friedman, 2011, s. 23, 92, 93).

Ekonomik çevrelemede "Yeni kurallar dizisi" bağlamında dünya ekonomisinin çehresini değiştirebilecek yeni iki girişim dikkat çekmektedir. "Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı" (T-TIP) olarak adlandırılan ilk girişimle, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ile Avrupa Birliği (AB) arasında yeni bir "Serbest Ticaret Bölgesi" nin (TAFTA) oluşturulması öngörülmektedir. Bu durum Türkiye'yi ciddi biçimde tehdit etmekte ve politika üretiminde ABD bağımlılığını artırma riski taşımaktadır. Çünkü AB'nin üçüncü ülkeler ile bir serbest ticaret anlaşması (STA) imzalaması, Türkiye'de yeni bir ticaret sapması riski yaratmaktadır: Üçüncü ülke menşeli mal ve hizmetler Türkiye'ye vergiye tabi olmaksızın girebilmekte, ancak Türkiye aynı ülke ile benzer nitelikte bir anlaşma imzalamadığı sürece bu tercihli yöntemden faydalanamamaktadır. Bu anlaşma masasına kozsuz oturmak zorunda kalan Türkiye yeni bir ekonomik açıkla baş başa kalmaktadır. Bunun yanısıra T-TIP esasen WTO anlaşmaları ile belirlenmiş kurallarda yeni bir düzenleme içermektedir. Diğer girişim ise TPP (Trans Pasifik Ortaklığı) olup, ABD, Çin'i, etrafındaki Asya ülkeleriyle genişlettiği "serbest ticaret anlaşmaları" ile kuşatmaktadır. Gelişmekte olan ülkeler insanların ekseriyetini fakirleştirme pahasına uydukları bu tarife ve anlaşmalar güçlülerin masasında rahatça değişebilecektir. Çünkü Peloponez Savaşı (MÖ 431-404)'ndan bu yana Dünya " Güçlüler yapmaya muktedir

⁶ George Friedman Dünyanın en önde gelen istihbarat Firması **STRATFOR'** un kurucusu ve CEO'sudur.

oldukları şeyi yaparlar, güçsüzler de kabul etmek zorunda oldukları şeyi kabul ederler” (Thucydides, Engelmann-1827, s. 22) özdeyişini öğrenmiştir. Bununla birlikte Realist düşünce okulunun üyeleri de jeopolitik alanda öncelikle birincil büyük güçlerin değerlendirmelerinin rol oynadığını, ancak belirli koşullarda, önemli bölgelerde bulunan müttefik küçük ülkelerin söylemlerinin etkisi olacağını ifade etmektedirler (Rogers, 2011, s. 11). Bölgesel olarak yükselmekte olan güçleri hesaba katmadan ABD, Çin ve Rusya üzerinden yeni Dünya Resmi'nin oluşturulması mümkün değildir. Kissinger yeni resimde etkili olacak asgari altı güç saymaktadır.” ABD, Çin, Rusya, Avrupa, Japonya ve muhtemelen Hindistan” (2011, s. 15). Evrensel Stratejide bölgesel güçlerin karşılıklı olarak dengelenmesi tarihin her döneminde önemli rol oynamıştır. Bundan sonra da oynamaya devam edecektir (Friedman, 2011, s. 22).

“Sivil Güç Avrupa Birliği” nin (AB) jeopolitik ve jeostratejik boyutlara karşı geliştirdiği konsept; iktisadi bütünleşme yoluyla barış uzlaşma ve siyasi işbirliği olarak belirlenmiştir (Guérot ve Witt, 2004, s. 6). Ancak ABD'nin güç kaybettiği 1990'lı yılların başlangıcından sonra AB'nin “askerileşmesi” için şartların uygun hale gelmesi ortaya konsept sorunu çıkarmıştır (Wagner, 2011). Sorun Birliğin hangi küresel strateji izleyeceği ve askeri politikasını hangi dış politik amaç için harekete geçireceğidir. Böylesine bir konsept muhtemel rakiplerin ortaya çıkmasını engellemek için ayrıntılı ve mükemmel teşkilatlandırılmış askeri destek gerektirmektedir. 1990'lı yılların sonundan itibaren AB “Sivil/Normatif Güç” olmaktan “Küresel Güç” olma çabasına girmiş ancak AB devletleri dış politika ve güvenlik konularında kontrolü AB seviyesine devretmekte isteksiz davranmıştır. Wagner'e göre bu konuda somut engel Fransa ve İngiltere arasında artan çıkar çatışmaları, diğer tarafta Almanya'nın daha da artan hırslı tavırları olmaktadır. AB stratejilerin/stratejistlerinin gözünde, “üyelerinin rahatlığı için yaratılmış ve hala seçimle bağlantılı bir ilişki (geri çekilmenin mümkün olduğu) sürdürülen bir yapıdır” (Friedman, 2011, s. 197). Sonuçta AB içerisinde geleceğe yönelik *tasarı* çekişmesi üç alanda devam etmektedir. Bu üç seçenek; küresel seviyede önemli bir güç olmak için yapılanma, Sivil/Normatif bir güç olarak devam etmek, ulusal devletlerin güçlendirilmesi şeklinde özetlemektedir (Sarıbay, 2013, s. 143). Her seçenek ABD'den bağımsız jeopolitik sonuç yaratamayacak ancak tamamlayıcı bir güç oluşturacaklardır. Z. Brzezinski'nin ifadesi ile ABD'nin küçük jeopolitik ortağı olmayı sürdürürken gerçek bir küresel etkiyi ancak daha geniş bir birliğin parçası olarak sağlayabileceklerdir (2012, s. 31, 32).

Gelişen bu jeopolitik ortamda Türkiye'nin geleceği, siyasi birliğini güçlendirmek ve ekonomik güvenliğini sağlamaktan geçmektedir. Aksi takdirde, tahakküm mücadelesi ve çevreleme hareketlerinin merkezî coğrafyasındaki Türkiye, kendi iradesi dışında kararlara sürüklenmeye devam edebilir.

B-Enerji Jeopolitiği

“Jeopolitiğin çekirdeğinde enerji bulunmaktadır, çünkü enerji esas olarak bir servet ve güç meselesidir.” Hillary R. Clinton 21. yüzyılda enerji diplomasisini şu şekilde açıklamaktadır: “Enerji, belli başlı üç sebepten dolayı Amerikan dış politikası için önemlidir. Birincisi, jeopolitiğin çekirdeğinde enerji bulunmaktadır, çünkü enerji esas olarak bir servet ve güç meselesidir. İkincisi, enerji, 21’inci yüzyılda ekonomimizi güçlendirmemiz ve çevremizi yönetmemiz için olmazsa olmaz bir şeydir. Üçüncüsü, enerji, ekonomik kalkınmanın ve siyasî istikrarın anahtarlarıdır” (Konferans, 2013)

21. yüzyıl başlangıcında “Enerji güvenliğinin” sağlanması *bellum justum* ya da “haklı savaş” kavramı içerisine alınarak *jus ad bellum* devşirilmiş, kaynaklar için ülkeler işgal edilmesi neo-kolonizasyon (Göçmen, 2013)⁷ kavramını gündeme taşımıştır. Son üç yıldır, konvansiyonel petrol dışında farklı kaynaklardan da petrol elde edilmeye başlanmıştır. Konvansiyonel olmayan bu petrolün % 70’i ABD’de bulunmaktadır. Uluslararası doğalgaz sektöründeki sert rekabet, ABD’den başlayıp dalga dalga yayılan “kaya gazı devrimi” Rus Gazprom’un, 2013’te 387 \$ olan ortalama fiyatı bu yıl 372 \$ kadar düşürmesine neden olacağı açıklanmaktadır (Enerjihaber, 2014). Alman İstihbarat Teşkilatı BND’nin tahminlerine göre 2020 yılından itibaren ABD’nin Dünya’da önemli bir petrol ve gaz ihracatçısı haline geleceği öne sürülmektedir. Orta Doğu ve diğer alanlarda ciddi değişimlere yolaçacak olan bu gelişme konusunda ABD’li yetkililerin fazla konuşmak istemediklerine dikkat çekilmektedir (Die Welt, 17.01.2013).

Dünya’da esasen enerji sıkıntısı yoktur. Dünya genelinde enerji kaynakları insanlık için yeterli miktarda mevcuttur. Genel olarak bakıldığında 2011 yılı itibarıyla üretilen birincil enerji miktarı 13.202 mtoe⁸ olup tüketim 13.113 mtoe dur. Kişi başına düşen enerji üretimi 1.88 toe dir. 2012 yılı itibarıyla ham petrol ve doğal gaz üretimleri tüketimden fazla vermektedir (IEA, 2013, s. 33, 48). Sorun “kontrolün” aşılp kaynaklara ulaşılmasında, borsalardaki spekülatif fiyatlandırmalar veya arz kısıtlamalarında yatmaktadır.

İsrail’li uzmanların petrol arama çalışmaları sonuç vermiştir. Aşdod limanı açıklarında ve Hayfa açıklarındaki Tamar yataklarında denizin 5 bin metre derinliğinde, hesaplamalara göre 238 milyar metreküp doğalgaz bulunmuştur. Dünyanın en büyük doğalgaz rezervi sayılan Leviathan sahasında ise 450 milyar metreküp doğalgaz bulunduğu tahmin edilmektedir. İsrail’in söz konusu yataklardan çıkardığı doğalgazı ihraç edebilmesinin önünde jeopolitik engeller mevcuttur. İhracat için Lübnan, Türkiye ve Kıbrıs’ın işbirliği zorunlu görülmektedir. Ancak İsrail ile Lübnan arasında Doğu Akdeniz’deki denizdibi

⁷Peter Mayo, (Malta Üniversitesi’nde Eğitim Bilimleri Profesörü); Neo-kolonizasyon Batı’nın sömürü geleneğinin çok daha karmaşık olarak ticari, kültürel, teknolojik, finansal biçimler altında sürdürülmesidir. Bu anlamda küreselleşme eski sömürü geleneğinin devamı, çağdaş bir biçimidir.

⁸Mtoe: Milyon ton petrol eşdeğeri. Toe ton petrol eşdeğeri.

doğalgaz rezervleri üzerindeki uyuşmazlık mevcut olup Lübnan bu yataklar üzerinde hak iddia etmektedir (Deutsche Welle, 16.04.2013). Anlaşması 2011 yılında imzalanmış olan Suriye-İran-İrak Gaz boru hattının 10 milyar dolara mal olması ve 3 yıl içinde tamamlanması öngörülürken aynı yıl Suriye olayları patlak vermiştir. Doğu Akdeniz yatakları ile AB'ne gaz ihracatı planlayan İsrail'in bu konuda ciddi bir rekabetten Suriye olayları ile şimdilik kurtulduğu görülmektedir.

Yunanistan ve GKRY (Güney Kıbrıs Rum Yönetimi) İsrail ile müştereken Türkiye ile ciddi çatışma riski taşıyan adımlar atmaya devam etmektedir. Yunanistan, Girit, Kaşot, Çoban, Rodos ve Meis adalarının güney kıyıları ile Mısır'ın kuzey kıyıları arasında sınırlandırma yaparak, güneyde kalacak geniş deniz alanlarındaki kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgeyi elde etmeyi planlamaktadır. Böylece söz konusu eşit mesafe metodu ile Türkiye'yi Rodos ve Meis Adaları ile Anadolu kıyıları arasında çizilecek ortay hatların kuzeyine sıkıştırmaya ve Türkiye'yi tıpkı Ege Denizi'nde uyguladığı politikalarda olduğu gibi Akdeniz'den de dışlamaya çalışmaktadır. GKRY 13 adet petrol ruhsat sahası ilan etmiş, daha sonra ise uluslararası petrol şirketlerini ilan edilen bu alanlara davet ederek işletilmesini istemiştir.

C-Kamu Diplomasisi Yumuşak Güç Uygulamaları ve Sivil Devrimler

“Artık mesele yönetimleri yeniden düzenlemek değil, zihinlere yeniden yön vermektir” (Lasswell aktaran Waltz, 2009, s.53). Kamu Diplomasisi yönetim yanlısı iletişim sürecidir ve dışarıya yönelik olup, yabancı bir kamuoyunu hedefler. Bu nedenle içeriye yönelik iletişimden farklıdır. Kendi toplumuna yönelik faaliyet *İç Siyasi İletişim* olarak adlandırılmaktadır. İletişim uygulamada her iki alanda da kesin çizgilerle ayrılamamakta olup *İç iletişim* dışarıda duyulacağı için böylesi bir durum, Yürütmenin/Hükümetin medya politikasında belirli bir problem olduğuna işaret eder (Jäger ve Viehrig, 2008: 7). Jarol B. Manheim'a göre “Stratejik Kamu Diplomasisi” kelimenin en eski anlamıyla, geçerli bilgi limitleri dâhilinde propaganda uygulamasıdır. Manheim Stratejik Kamu Diplomasisini propaganda ile eş tutmaktadır (Manheim, 1994 aktaran Ostrowski, 2010: 21). Hans N. Tuch Kamu Diplomasisi' ni “Bir hükümetin yabancı kamuoyu ile iletişim girişimi” olarak tanımlamakta, “kendi milletinin fikir ve idealleri, kurumları ve kültürü, ulusal hedef ve güncel politikası için anlayış oluşturmak.” şeklinde maksatlandırmaktadır (1990, s.3). B. Signitzer ve T. Coombs tanımlamalarına hükümetin yanısıra ulus ötesi aktörleri de dâhil ederek, “yönetimin, özel şahıs ve grupların, diğer hükümetin dış politika kararlarına yönelik olarak, o toplumun eylem ve kanaatlerini, dolaylı veya dolaysız şekilde etkilemek” (1992, s. 137-139) görüşünü öne sürmektedirler. Bu çerçevede Ostrowski'ye göre bazı NGO'ların, devlet aktörleri gibi aynı amaca hizmet ederek, uluslararası halkla ilişkiler faaliyetini politik amaçlar için gerçekleştirmeye çalışmakta oldukları inkâr edilememektir (2010, s.20).

ABD Kamu Diplomasi faaliyetlerinde, Müslüman âlemine öncelik tanımaktadır. ABD'nin 1990'lı yıllardan itibaren geliştirdiği faaliyetler 11 Eylül 2001 ile birlikte artırılmış ve 2009'a gelindiğinde Amerikan'ın Ortadoğu'ya demokrasi yardımı 1991-2001 dönemine göre iki katına ulaşmıştır. NED (National Endowment for Democracy) ve NDI (National Democracy Institute)'nin liderliğinde yüksek meblağlar Arap dünyasındaki küçük NGO'lara, desteklenen zayıf siyasi partilere ve parlamentoya girebilin diye kadınlara verilmiştir (Hamid, 2011). USAID (ABD Uluslararası Kalkınma Ajansı) 1990-2008 arasındaki dönemde 120 ülkede demokrasi yönetim programlarına 8.47 milyar dolar harcamıştır (CFR,Council on Foreign Relations, 2008). Ortadoğu'daki NGO'lar hükümetin organize ettiği organizasyonlardır. 25 Haziran 2009'da yeni ABD Başkanı olarak Obama, Kahire'de "tarihi" olarak nitelenen konuşmasını yaparken, Müslüman dünyasında 16 ayrı program faaliyete geçirilmiştir. Başkanın hedefi 25.000 kişilik bir "Sivil Yardım Kolordusu" yaratmaktır (Singer, 2009).

D-Biyopolitik Kontrol

Hayatın çekirdeğinde bulunan "gıda" insanlık için yeterlidir. Bugün dünya genelinde 12 milyar kişiye yetecek gıda maddesi üretilirken (DEZA, 2014) Dünya'da 852 milyon insan açlık sınırı altında yaşamaktadır. Temel insan hakları içerisinde yer alan gıdaya ulaşım hakkı özel şirketlerin eline geçmekte (Schweigler, 2014) doğal haklar ticari metaalara dönüşmekte ve hatta Filistin, Suriye gibi örneklerde siyasal güç uygulamalarının bir aracı haline gelmektedir. Kissinger'e atfedilen "gıdayı kontrol eden insanlığı kontrol eder" deyişi adım adım gerçekleşmektedir. BM Genel Kurulu eski başkanlarından olan Jan Eliasson, dünyadaki su sorununun da su kaynaklarının kıtlığından dolayı değil, kötü yönetilmesinden kaynaklandığına dikkat çekmektedir (Eliasson, 2011).

E-Jeokültürel Bölünme

2011 yılında Almanya Başbakanı Merkel, Orta Doğu ve Kuzey Afrika'da ki "şaşırtıcı görüntüleri", "siyasi çalkantının bölgenin jeopolitik tektoniğini harekete geçirdiği" ifadesi ile kamuoyuna aktarmaktadır.⁹

Yeni Kültürel Coğrafya'nın güncel ağırlık merkezlerinde; kimlik ve mekân, güvenlik ve mekân, kültürel ve jeopolitik tasarı/rehber arasındaki sorunlar yer almaktadır (Gebhardt, vd. 2007, s. 12,13). "Öteki", bir yanda "medeniyetler" tabanında üretilmekte diğer yanda medeniyetler kendi içerisinde bölünmektedir. Medeniyetin üyelerinin birliktelik geliştirip rakip bir blok olarak ortaya çıkması, egemen güçler nezdinde en kötü senaryoyu oluşturmaktadır. Modern çatışmaları belirleyen düşman ve öteki tanımları bulanıklaşmış olup IV.

⁹ Deutscher Bundestag, Abgabe einer Regierungserklärung durch die Bundeskanzlerin: zum G-8-Gipfel, Berlin 2011, Stenografischer Bericht <http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/17/059/1705951.pdf> ,Plenarprotokoll 17/111, 12605 B, (18.07.2013)

nesil bir vekâlet savaşlarının dünyanın çeşitli bölgelerinde sürdürülmekte olduğu gözlemlenmektedir.

“Küreselleşen Dünya ekonomisinin bölgeselleşmeyi gerektirdiğini, bunun da etnikleşmeyi tetiklediğini” öne süren Hummel ve Wehrhöfer; “Soğuk Savaş’ın bitimini müteakip bir duraksama olmaksızın esasen yapay ve ideolojik motivasyonla oluşturulmuş çatışma hatları olan Doğu-Batı ve Kuzey-Güney hatlarının yerinin, sözde özgün ‘Medeniyet Çatışma Hatları’ ile değiştirildiğini iddia etmektedirler (2004, s. 25,26). Bunun yanısıra Étienne Balibar “emperyal ırkçılık” olarak adlandırılan yeni ötekileştirme sürecinde; yeni ırkçılığı farklılık temelli bir ırkçılık ya da daha özeldede biyolojik ırk kavramına dayanmayan bir ırkçılık olarak adlandırmaktadır. Balibar’a göre biyoloji temel dayanak olarak terk edilmiş olsa da kültür biyolojinin oynadığı role soyunarak boşluğu doldurmaktadır (Balibar, 1991, s. 17-28).

III-JEOSTRATEJİK YETERSİZLİK

Yukarıda özetlenen konularda stratejik hamlelere göğüs germe güçlüğü içerisinde bulunan Türkiye, içinde yaşadığı coğrafyanın rakip güçlerin jeostratejilerinde önemli bir yer tuttuğunun bilincinde ve kazan-kazan durumunun kendi güç ölçeğinde mümkün olamayacağını idraki içerisinde olmalıdır. Bernard Brodie’nin ifade ettiği gibi, “Strateji en başta pragmatik değilse hiçbir şey değildir” (aktaran Gray, 2008, s. 9). Türkiye pragmatik davranmak zorundadır.

Jeostrateji, jeopolitiğin bir alt kavramı olarak Heritage Kolej sözlüğünde (1997), “1.Stratejiyle ilgilenen jeopolitik bir alandır. 2. Belli bir stratejik alanı tanımlayan jeopolitik ve stratejik faktörlerdir. 3. *Jeopolitiğe dayalı hükümeteysel stratejidir*” (s. 571, 529) şeklinde tanımlanmaktadır. Jeostratejinin nihai hedefi yerel bölgenin küresel etkisini ve gücü maksimize etmek için coğrafya ve siyaseti bağlantılandırmaktır (Balogh, 2011). Yüksek stratejinin küresel ölçeğe taşınması olarak düşünülmelidir. Sert güç uygulamalarının kamuoylarının tepkisini çektiği bu dönemde, jeostratejik tahlilde diğer güç unsurları büyük önem kazanmıştır. Bunların başında kurumsal ve yapısal güç, ekonomi güvenliği ve devlet dışı –yeni- aktörle ile yumuşak güç gelmektedir.

Türkiye’nin 2011 yılında, Irak, Suriye, Ürdün, Lübnan. Libya ile bölgesel bir konstellasyon (işlevsel alt birim) oluşturma stratejisi başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Bölge Liderleri ’nin Mayıs 2011’de İstanbul’da bir araya gelerek Ortak Pazar benzeri (Şamgen) bir oluşuma imza atmaları kararlaştırılmış, ancak gerçekleşmemiştir. Hüsnü Mahalli bunu şu şekilde anlamlandırmaktadır; “Çünkü Batı tam zamanında müdahale etti ve Arap Coğrafyasına bahar geldi” (2012, s. 191). Mısır’da kendisine yakın bir yönetimin iş başına gelmesine sevinen Türkiye bu sahada da hayal kırıklığı yaşamıştır. Müdahaleci devletlerin maddi kârlarının bir ölçüsü Başbakan Erdoğan tarafından da dile getirilmiştir. Erdoğan “Libya’nın 160-170 milyar doları var. Bir türlü serbest bırakmıyorlar. Bu parayı Dünya finans sistemi

içinde çevirip duruyorlar. Kaldıraç kullanarak neredeyse 1 trilyon dolarlık bir hareketlilik oluyor” (Taş, 2012).

Suriye iç savaşı Türkiye'nin tekil olarak, jeostratejik araç setine sahip olmadığını göstermesi açısından önemlidir. Taktik Mesafe (15-20 km) eylemlerinin dahi nelere yol açabileceği değerlendirilmesine sürüklenmektedir. Bu durum “Asimetrik Savaş” kabiliyetlerinin bu yüzyıldaki önceliğine işaret etmektedir. Savaş yönetimin kapsamında asimetri, mukabilinin bulunmaması, yetersiz olması, farklı nitelik ve nicelikteki vasıtalarla mukabelede bulunulması veya yaratacağı etkinin gücünün üstünde olması durumuna işaret eder. Asimetrik Savaş; asimetrik araçlar ve devlet dışı aktörlerin (terör organizasyonları, gerilla/ayaklanma/direnış gruplarının) kullanıldığı, savaş ve barış, cephe ve geri bölge, savaşı ve savaşı olmayan arasında belirgin, kesin ayrımların bulunmadığı bir savaş türüdür (Tartsch, 2012).

Gelişen iç dinamikler, geçmişe nazaran Türkiye'nin dış politikasına müdahil iç aktör sayısının arttığını, hükümetlerin bundan sonra iç siyasette uzlaşa sağlayamadan dış politikada güçlü etkiler geliştiremeyeceğini de ortaya çıkarmıştır. Hegemonya bünyesinde rahatsızlık yaratan aktörü cezalandırma eğilimindedir. Wallerstein'da sonsuz sermaye birikimini amaçlayan kapitalist sistemin yapısal mekanizmalarından söz ederken, farklı gerekçelerle hareket edenlerin cezalandırıldığını, buna uygun olanların ödüllendirildiğini ifade etmektedir (2011 s. 52).

“Maddi başarı bir kültürü ve ideolojiyi çekici hale getirirken, ekonomik ve askeri başarıdaki azalmalar kendinden kuşku duymaya ve kimlik krizlerine yol açar” (Nye ve Welch, 2011, s. 59). Türkiye model ülke nitelendirmelerinden, askeri, ekonomik ve yumuşak gücünden kuşku duyulan bir ülke durumuna gelmiştir. Dış politik eylemlerinde toplumsal anlayış birliği oluşturulamamaktadır. Kültürel alanda kısa süre öncesine karşı büyük değer verilen ve desteklenen bir grubun yönettiği ve 160 ülkeye yayılmış yurt dışı eğitim kurumları iç çekişmelere bağlı olarak hedef alınmaya başlanmıştır. Sert Güç kapsamında ise müttefikler veya müzahir ülkeler tarafından güven algılamasında önemli bir organ olan Türk Silahlı Kuvvetlerinin moral, motivasyon, teçhizat ve teşkilat yapısı ile ilgili olarak ciddi sıkıntıları ortaya çıkmıştır. Stratfor bir analizinde :

“Muafiyetlere rağmen 500.000 askerden oluşan Türk Kuvvet Komutanlığı mensuplarının çoğu acemi birliklerden oluşmaktadır. Böyle kısa bir hizmet süresi ile alınan acemi askerler, temel eğitimden sonra istenilen deneyime ulaşamamaktadırlar. Gelişigüzel eğitim görmüş askerlerle çevrelenmiş ve büyütülmüş olan Türk Kuvvetleri'nin çekirdek bir profesyonel kadrosu vardır. Siyasi düşünceler bir yana, askeri modernizasyon ve kapasitesi artan askeri teknoloji, askeri kuvvetlerin bünyelerinde iyi eğitilmiş profesyonel personel bulundurmasını talep etmektedir” değerlendirmesini yapmaktadır (Stratfor, 2013).

IV-EKONOMİK GÜVENLİK ve CARI AÇIK

Ekonomik alanda ortaya çıkan kırılmalık gerek sert gerekse yumuşak gücün destekleyicisi ve belirleyicisi olan ekonomik gücün zafiyet içerisinde bulunduğunu göstermektedir. Ekonomi güvenliği, Alkin ve Gürlesel'e göre üç aşamalıdır. Birinci aşama, ekonomik yapının küresel ölçekte üretim, rekabet ve kalite olanaklarına sahip olmasının sağlanmasıdır. İkinci aşama, ekonomik yapının yukarıda ifade edilen olanaklarla donatılmasını ve sürdürülmesini sağlayacak bir yönetime sahip olmasının sağlanması, üçüncü aşama ise, kurumsal ve sektörel olarak ekonomik yapının fiziki ve stratejik güvenliğinin sağlanmasıdır (2004 den aktaran Yılmaz, 2013, s.19). Özellikle menkul kıymetler borsasında finansal giyotin rolüne soyunabilecek derecede güçlü ve şeffaflığı olmayan yabancı payı %60'ların üzerinde bulunmaktadır. 57. Hükümet döneminde yabancı grupların domino ettiği bu giyotin kullanılarak olumsuz küresel etkilere karşı korunma sistemi ortadan kaldırılmıştır.

Ödemeler bilançosu tüm ülkeler açısından mali bir gösterge olma açısından oldukça önemlidir. Bir ülkeye ait ödemeler bilançosundaki denge veya dengesizliğe bakılarak o ülkenin uluslararası ödeme gücü hakkında bilgi edinilebilir. Aynı şekilde ödemeler bilançosunun yıllar itibarıyla seyrine bakıldığında bir ülkenin ödeme gücünde var olan iyileşme veya bozulmalar gözlemlenebilir. Dolayısıyla ödemeler bilançosu dengesi bir bakıma ülkenin uluslararası alandaki ekonomik ve mali itibarının bir göstergesi olarak yorumlanabilir (Seyidoğlu, 2000, s. 42).

Ödemeler bilançosunu oluşturan veriler dört ana gruptan oluşmaktadır. Bunlar, cari işlemler dengesi, sermaye hesabı, net hata ve noksan ve rezerv hareketleridir. Ödemeler bilançosunda yer alan bu hesaplardan en önemlisi cari işlemler hesabıdır. Cari işlemler hesabı, bir ülkedeki üretim ve istihdam düzeyi hakkında bilgi vermesinin yanı sıra diğer dünya ülkeleri ile yapılan ekonomik işlemlerin de kaydedildiği ve izlendiği bir hesaptır (Eğilmez ve Kumcu, 2004, s. 251). Bir ülkenin ihracat gelirleri, hizmet gelirleri, diğer gelirler ile cari transferlerin toplamı, ithalat giderleri, hizmet giderleri ve diğer giderlerin toplamından yüksek ise cari fazla, düşük ise cari açık durumu söz konusu olmaktadır.

A. Türkiye'de Cari Açık Sorunu ve Politik İstikrar(sızlık)

Ülkeler nezdinde cari açığı etkileyen iktisadi olmayan en önemli unsur politik istikrar seviyesidir. Ülke içindeki huzurun ve sosyal yapının bir takım olaylar karşısında bozulması özellikle dış yatırımcıların yatırım kararlarını almasında önemli birer etken olmaktadır. Bu noktadan hareketle ülkemizde yaşanan Gezi olayları, hukuk sisteminin şeffaf olarak işletilmediği öngörüsü ile bazı gazeteci ve ordu personelinin yargılanması ve son olarak yaşanan yolsuzluk olayları politik istikrarsızlığa bir neden olarak gösterilmektedir. 2013 yılı içinde ülkemizde yaşanan politik istikrarı azaltıcı bu olayların sosyal olduğu kadar mali yansımaları da net bir şekilde görülmektedir.

Türkiye'nin 2013 yılı için cari işlemler dengesinin seyri ilk üççeyrek ve yıllandırılmış olarak Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1: Türkiye'nin 2013 yılı Cari İşlemler Dengesi (Milyar \$)

	Dış Ticaret Dengesi	Hizmetler Dengesi	Gelirler Dengesi	Cari Transferler	CARİ DENGE
I. Çeyrek Ocak-Mart	-17,2	2,8	-2	0,2	-16,2
II. Çeyrek Ocak-Haziran	-40,5	9,1	-5,3	0,5	-36,3
III. Çeyrek Ocak-Eylül	-60,6	18,3	-7,4	0,8	-49
Eylül (Yıllıklandırılmış)	-75,1	23,7	-8,9	1,2	-59,1

Kaynak: www.tcmb.gov.tr/yeni/evds/yayin/raporlar.php yararlanılarak tarafımızca derlenmiştir.

2013 yılı içinde Türkiye'de yaşanan politik istikrarsızlığa sebebiyet veren olayların etkisini daha iyi anlayabilmek ve daha etkin bir şekilde yorumlayabilmek için cari işlemler dengesi verilerini aylık olarak incelemek gerekmektedir. Bu noktadan hareketle 2013 yılı Kasım ayına kadar Türkiye'nin cari işlemler dengesi verileri Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2: Türkiye'nin 2013 Aylık Cari İşlemler Dengesi (Milyar \$)

	Dış Ticaret Dengesi	Hizmetler Dengesi	Gelirler Dengesi	Cari Transferler	CARİ DENGE
Ocak	-5,9	0,6	-0,6	0,02	-5,8
Şubat	-5,5	0,7	-0,5	0,16	-5,1
Mart	-5,9	1,1	-0,9	0,04	-5,6
Nisan	-8,3	0,9	-0,7	0,02	-8,1
Mayıs	-8	2,4	-2,1	0,15	-7,6
Haziran	-7	2,7	-0,5	0,07	-4,8
Temmuz	-8,3	2,6	-0,6	0,08	-6,3
Ağustos	-5,7	3,7	-0,5	0,07	-2,4
Eylül	-6	3,3	-0,8	0,1	-3,4
Ekim	-5,6	3,3	-0,7	0,1	-2,9
Kasım	-5,1	1,4	-0,3	0,13	-3,9
Ocak/Kasım	-71,5	23	-8,5	0,9	-55,9

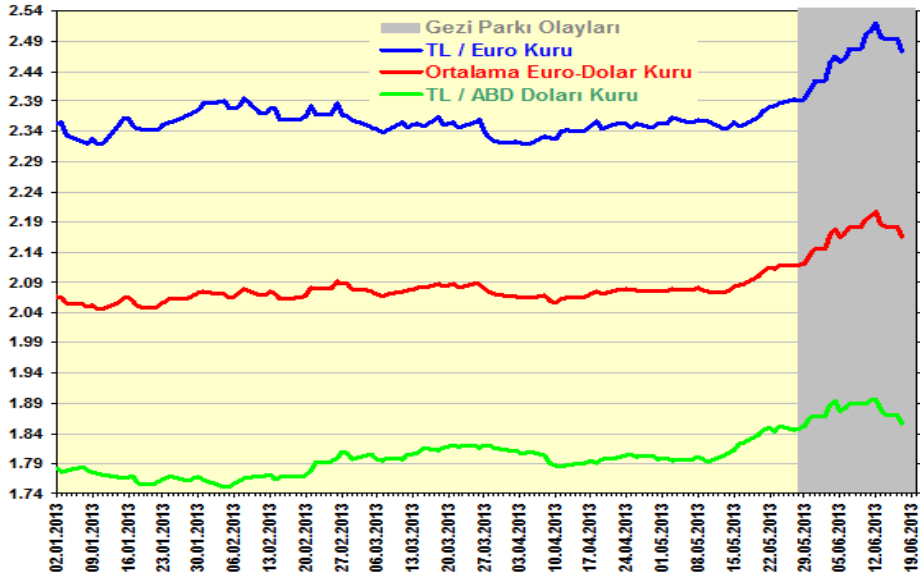
Kaynak: www.tcmb.gov.tr/yeni/evds/yayin/raporlar.php yararlanılarak tarafımızca derlenmiştir.

B-Türkiye’de Politik İstikrarsızlık: Gezi Olayları ve Cari İşlemler Dengesi

Türkiye’de 2013 yılı cari işlemler dengesine bakıldığında bir dalgalanmanın olduğu açık bir şekilde görülmektedir. Bu dalgalanmaların nedeni, yurtdışı iktisadi gelişmelerin yanında politik istikrarsızlığa neden olan 28 Mayıs’ta başlayan Gezi olaylarıdır. 28 Mayıs’ta başlayan Gezi olaylarının ekonomik anlamda etkisi birçok ekonomist ve devlet yetkilisi düzeyinde farklı açılardan ve farklı maliyet hesapları ile irdelenmiştir. Ancak bu olayların ülkemize olan etkisi rakamsal olarak net bir şekilde ortaya konmuş değildir. Gezi olaylarının ülke ekonomisine yüklediği maliyetin tam olarak belirlenmesi oldukça zordur. Bunun nedeni, yapılan hesaplamalara olaylar esnasında yıkılan, bozulan, yanan ve tahrip edilen birçok kamu ve özel malın zararının yansıtılamaması olduğu söylenebilir. Bir diğer neden ise, mali anlamda piyasada yaşanan dalgalanmanın ne kadarının olaylar başlamadan hemen önce FED’in yapmış olduğu açıklamalar ile ne kadarının Gezi olayları ile ortaya çıktığının tam olarak anlaşılabilmesidir (Eğilmez, 2013). Ancak bu olayların ekonomide kısa sürede olumsuz bir etki ortaya çıkardığı rahatlıkla söylenebilir. Yaşanan bu sosyal ve siyasi gerilimin yansımaları fiyatların kısa dönemde daha esnek olduğu finans piyasalarında gözlemlenmiştir. Finans piyasalarına olan etki iki farklı şekilde incelenebilir. Bunlardan ilki, Gezi olaylarının döviz kurlarına olan etkisidir.

1-Gezi Olayları ve Döviz Kurları

Gezi olayları öncesinde ve sonrasında döviz kurlarında meydana gelen dalgalanma Şekil 1’de gösterilmiştir (Kibritçioglu, 2013), <http://kibritcioglu.com/iktisat/blog/?p=3649>.

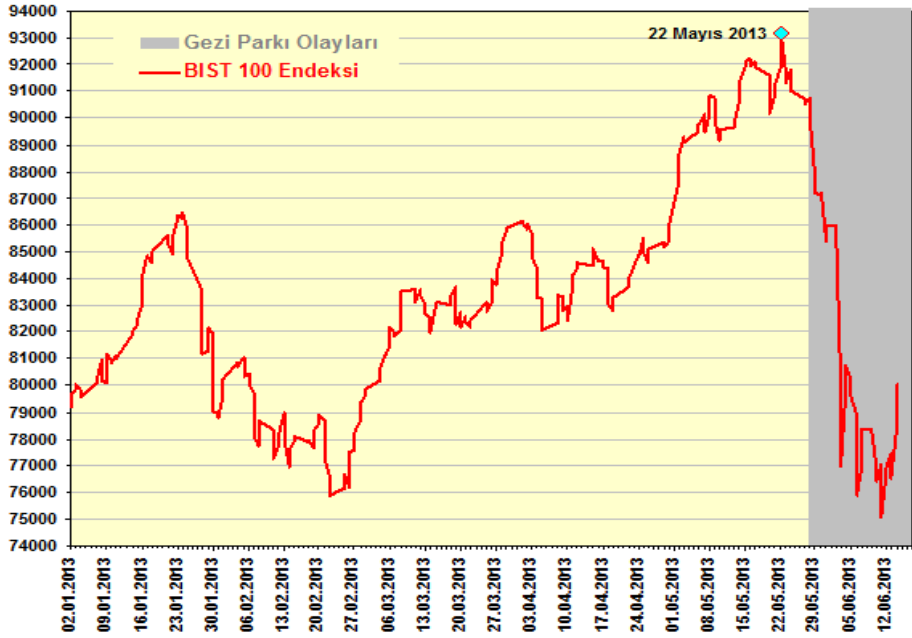

Şekil 1: Nominal Günlük Döviz Kurlarının Seyri (02.01.2013-14.06.2013)

Şekil 1’de görüldüğü üzere, Gezi olayları başlamadan önce daha istikrarlı giden döviz kurları olayların başladığı zamandan olayların şiddetinin azaldığı döneme kadar ciddi bir sıçrama göstermektedir. Bu sıçramanın nedeni olarak yoğun fon çıkışları gösterilebilir. Ancak bu fon çıkışları 24 Mayıs’tan bu yana uluslararası piyasalarda oluşan farklı eğilimlerin de etkisi olduğu söylenebilir. Öyle ki bu dönemde en başta Japonya’da faizler yükselmeye ve borsa rakamları düşmeye başlamıştı. Bunun yansıması olarak da bazı gelişmekte olan ülkelerden bir fon çıkışı gözlemlenmekteydi (Gürses, 2013). Bu küresel çapta yaşanan fon çıkışları eğilimi ile ülkemizde yaşanan bu olayların etkisinin fon çıkışlarını hızlandırdığı söylenebilir.

2-Gezi Olayları ve Borsa İstanbul

Döviz kurlarında meydana gelen olumsuzlukların yanı sıra yaşanan olayların bir diğer etkilediği alan ise Borsa İstanbul olmuştur. Gezi olaylarının başladığı tarih öncesinde ve sonrasında Borsa İstanbul’da (BIST) yaşanan dalgalanma Şekil 2’te gösterilmiştir. (Kibritçioglu, 2013), <http://kibritcioglu.com/iktisat/blog/?p=3649>.

Şekil 2: Borsa İstanbul (BIST) 100 Endeksi (02.01.2013-14.06.2013)

Şekil 2’te görüldüğü üzere, Gezi olaylarının başladığı günden sonra BIST 100 endeksinde ciddi düşüşler yaşanmıştır. 22 Mayıs akşamı FED’in açıklaması gelmeden önce BIST 100 endeksi günü 93 binin üzerinde kapatmıştı. Aynı şekilde Gezi olaylarının başladığı günün BIST 100 endeksi kapanış seviyesi 90 binin hemen altında gerçekleşmiştir. Ancak olayların büyümeye

başladığı gün ve sonrası endeks 75 bin seviyesine kadar düşüş göstermiştir. Gezi olaylarının bittiği 12 Haziran akşamı ise BIST 100 endeksi günü 76 bin seviyesinde kapatarak bir toparlanma göstermiştir (Eğilmez, Piyasalarda FED ve Gezi Parkı Etkisi, 2013).

3-Gezi Olayları ve Sıcak Para

Gezi olaylarının döviz kurlarına ve Borsa İstanbul'a olan olumsuz yansımalarının yanı sıra sıcak para çıkışlarını da olumsuz etkiler yaptığı söylenebilir. Aynı şekilde tam olarak Türkiye'den o dönem için çıkan sıcak para miktarı tam olarak yansıtılmamış olsa da bu konu da yapılan en önemli açıklama TCMB Başkanı Erdem Başçı'dan gelmiştir.

TCMB Başkanı Erdem Başçı, "Mayıs ayının ortalarında bazı tedirginlikler başladı. Kısa vadeli pozisyonlarda kapanışlar oldu ama yerleşik pozisyonlar bunları karşıladı. 7-8 milyar dolar çıkış oldu" diyerek Gezi olayları sonrasında yaşanan sıcak para çıkışları hakkında kamuoyunu bu şekilde bilgilendirmiştir (Başçı, 2014).

Son yıllarda yükselerek devamlı bir artış trendi içinde olan cari açığın finansmanında uzun süreli sıcak para girişlerine dayalı olunması her ne kadar Merkez Bankası'nın döviz rezervleri yeterince yüksek olsa da çok tercih edilecek bir durum değildir. Bunun yanında, cari açığın finansmanında kısa vadeli sermaye girişleri yerine uzun vadeli sermaye girişlerinin olması gerekliliği -ihracat potansiyelini artırıcı özelliği nedeniyle- yadsınamaz bir gerçektir. Dolayısıyla doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını ülkeye çekebilmek için, o ülkede makroekonomik ve siyasi istikrarın sağlanmış, fikri ve sınai mülkiyet haklarının güvence altına alınmış, hukukun üstünlüğü ve şeffaflığın temin edilmiş olmasının gerekliliği önemle vurgulanmaktadır. Bu altyapıya sahip olan ülkeler, kısa vadeli sıcak para girişleri yerine direkt yatırımlara yönelen sermayeyi çekmeyi ve olası spekülasyon hareketleri karşısında daha dirençli olmayı başarabileceklerdir (Kibritçioğlu, 2013).

C- Gezi Olaylarıyla İlgili Son Değerlendirme

Sonuç olarak; Gezi olaylarının Türkiye'ye olan olumsuz etkilerini genel anlamda üç boyutta inceleyebiliriz. Bunlardan ilki, dış yatırımcıların ülkeye çekilebilmesi için gerekli siyasal ve sosyal ortamın sağlanması yani politik istikrar kavramı dâhilinde, ikincisi olayların sebebiyet verdiği döviz kurlarındaki yükselme açısından ve son olarak olayların etkilediği en önemli bir sektör olan turizm sektörünü ele alarak.

Genellikle gelişmekte olan ülkelerde en önemli sıkıntılardan biri, sermaye yetersizliği dolayısıyla yatırımların azalmasıdır. Bu sorunu aşmanın yolu yabancı yatırımcıları ülkeye çekerek yatırımlar için gerekli olan kaynağı sağlamaktır. Dış yatırımcıların ise bir ülkeye yatırım yapabilmesi için rakamsal oranların yanında ülkenin içinde bulunduğu siyasal ve sosyal durum da oldukça büyük önem taşımıştır. Gezi olayları ile yaşanan süreç, yabancı yatırımcıların ülkeye girişi konusunda bazı endişelere sebebiyet verdiği rahatlıkla söylenebilir.

Gezi olaylarının etkilediği bir diğer nokta ise döviz kurlarında yaşanan dalgalanmadır. Döviz kurunun aşırı değerlendiği bir ülkede cari açığın düşeceği, ithalat kısıllacağı için ekonomide bir toparlanma görüleceği ve ihracatçıların da bu durumdan olumlu şekilde etkileneceği düşünülebilir. Nitekim artık Türkiye’de bu düşünce geçerliliğini yitirmiş durumdadır. Bunun nedeni, ihracatın ithalata bağlı olmasıdır. Türkiye’nin yapmış olduğu ihracat kalemlerinden kimya, otomotiv, demir ve çelik gibi ürünlerde ithal girdi oranı % 65-75 arasında değişmektedir. Dolayısıyla, döviz kurlarında yaşanan bir yükselme ithal edilen girdilerin pahalılaşmasına sebebiyet verdiği için ihrac edilen ürünlerin maliyetini ve fiyatını yükselterek rekabet gücünü olumsuz yönde etkileyecektir (Atik, 2013).

Gezi olaylarının olumsuz yönde etkiler yaptığı diğer bir alan turizm sektörüdür. Türkiye’nin cari işlemler hesabı içinde yer alan turizm kalemi özellikle Türkiye’nin son yıllarda bu sektörde yaptığı yatırımlar ile dış ticaret açığının finansmanı konusunda önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle son iki yıla (2011-2012) bakıldığında turizm gelirlerinin aynı yıllar arasında dış ticaret açıklarını kapatma oranı yaklaşık olarak 2011 yılı için % 23,5 ve 2012 yılı için % 28 olarak gerçekleşmiştir (Günay Öztürk, 2013, s. 77). Gezi olayları sürecinde yapılan rezervasyon iptalleri Türkiye’nin turizm gelirlerinde de önemli bir kayba neden olmuştur.

Türkiye gibi yurtdışından gelecek olan fonlara ihtiyaç duyan bir ülkede sosyal ve siyasal istikrarın sağlanması önemlidir. Yurtdışı sermaye sahiplerinin bir ülkede kamu ya da özel sektöre borç verme veya yatırım yapma aşamasında hassas davrandıkları bilinen bir gerçektir. Gezi olayları sırasında bu hassaslığın yansımaları, yerli ve yabancı yatırımcıların ülke riskini üzerlerinden atmamak amacıyla kolayca elden çıkarabilecekleri hisse senedi ve tahvilleri satın döviz almaları şeklinde açıkça görülmüştür. Bu durumun sonucunda, borsa endeksi düşmüş, bono/tahvil faizleri yükselmiş ve Türk Lirası yabancı para birimleri karşısında değer kaybetmiştir (Gürkaynak, 2013).

Cari Açığı giderme tedbirleri kapsamında arazi satışlarının başlamış olması küresel gıda şirketlerinin baskılarına karşı konulamaması yaşanan topraklar üzerinde Biyopolitik Kontrolü beraberinde getirici bir özellik taşımaktadır. “Yeni Kolonicilik” ve “Arazi Soygunu” (Landgrabbing) yarışı olarak kendisini göstermekte olan talandan en fazla az gelişmiş ülkeler etkilenebilmektedir. 2007 yılından itibaren, bankalar, yatırım fonları ve ortaklıkları ile aynı zamanda dev bir kamulaştırma dalgası güney yarım kürede yüz milyonlarca küçük çiftçi, balıkçı ve hayvan yetiştiricisini geçim kaynaklarından yoksun bırakarak önemli bir insan kitlesini kamplarda yardım ile yaşar hale getirmiştir.

2008 Finansal krizini takip eden dönemde, sadece Ekim 2008 ve Haziran 2009 arasında Dünya genelinde en az 47 milyon hektar toprak alan bu gücün kontrolüne girmiştir. Bu toprakların yaklaşık %75’i Afrika da yer almaktadır ve bu durum kıtanın en az 23 ülkesinde cereyan etmektedir. Bu

duruma direnen çiftçilerin sesleri fazla duyulmazken (Bernau, 2012) Avrupa'nın terör gerekçeli müdahale potansiyeli daha fazla konu edilmektedir. Raúl Zibechi anayasal olarak "toprak satılmama kararının kaldırılmasını müteakip son 30 yıl içerisinde sadece Latin Amerika'da 5000 adet 25 milyon hektar arazi ve üzerinde kurulu 5000 yerel birimin elden çıktığını belirtmektedir (Zibechi, 2011).

Türkiye'de Çevre ve Şehircilik Bakanı Bayraktar yabancılara tarım arazisi satışının önünü açan 18 Mayıs 2012 tarihli 6302 sayılı yasanın yürürlüğe girmesinin ardından 6 ayda 6 milyon metrekareye yakın tarım arazisinin yabancılara satıldığı belirtilmiştir (Bayraktar, 2012). Ortaklarının tamamı veya büyük bir bölümü yabancı olan şirketler için tarım arazisi ve tarım dışı arazi alım sınırlaması da kalkmıştır. Enerji şirketlerine su havzalarının uzun süreli kiralanması dikkate değer diğer bir konudur.

2012 yılı itibarıyla bir önceki yıla nazaran Türkiye'nin tohum ihalatı % 248,5 oranında artarak 183,2 milyon dolara ulaşmıştır. İthalattaki en büyük pay sebze tohumlarındadır (% 66.9) (TEB, 2013, s. 1,2). Türkiye'de hibrit tohum üretiminin %100'ü özel sektör tarafından yapılmaktadır. Tohumluğu üretilen çeşitlerin çoğunluğu yabancı orijinlidir (Velioğlu vd, 2005). Hibrit karakterli ve yabancı tohumların insan sağlığına zararları ciddi ölçüde dile getirilmekte (Maranki, Saraçoğlu, vd., 2011) yerel tohum nesli kaybolmaktadır (Ntvmsnbc, 17.10.2012). 2012 yılında yaşanan 70 milyar \$ düzeyindeki ithalat patlamasının 16 milyar \$'lık kısmı tarım ürünlerinden oluşmaktadır (Kaymakçı, 2013). 2010 yılında kentsel alanlarda yaşayanların oranı %75,'lere yükselirken kırsal alanlarda yaşayanların sayısı %20'lere düşmüştür (Demir ve Çabuk, 2010, s. 204).

Tarım Bakanı Mehdi Eker GDO'lu ürün ithalatını yasaklayamama sebeplerini ise küresel yapılara bağlamıştır. Mehdi Eker, bunun için bütün ticari yapımızın gözden geçirmek zorunda kalacağını belirtmiştir (Eker, 2012). Obama yönetiminin GDO ürünleri kabulü için başta Türkiye olmak üzere Ukrayna ve Rusya üzerinde büyük baskı kurduğu ifade edilmektedir (Engdahl W. 2010).

Halkın su kullanım hakkı elinden alınmaya çalışılır hale gelmiştir. Elektrik üretmek için 49 yıllığına özel şirketlere verilen bu "HES"leri alan firmalar, sadece sudan elde edilen enerji kullanım hakkını değil, buldukları bölgelerdeki madencilik, tarım ve suyun tüm kullanım haklarını da ellerine almak istemektedirler (YAÇED, 2010). Cari açık Türkiye'nin stratejik etkilere dayanma gücünü önemli ölçüde kırmaktadır.

V-SONUÇ: STRATEJİK AÇIK

Stratejik analiz, jeopolitik tasarımı inşa eden stratejik mimarinin yapılandırdığı nihai sonuca uzanan yollardan en uygununu belirlenmesi ve aşamalı tasavvurları oluşturarak bu yolun hedefine ulaşmasını sistematik olarak betimlemeye çalışır. Bu betimleme sade bir tasvir olmayıp anlama ve *nedensellik* içeren somut verilere dayalı anlamlandırma özelliği taşımaktadır.

O, Bourdieu'nün *habitus* olarak tanımladığı şey, bir oyundaki her oyuncunun bir sonraki hareketi, bir sonraki oyunu, bir sonraki vuruşu sezgileriyle kavrama kapasitesidir (Calhoun, 2012, s. 2, 7, 14). Devletlerarası oyunda da farklı oyuncuların habituslarını sergiledikleri anlar mevcuttur. Ancak bu oyunda doğaçlama gerektiren anlar stratejik değil taktik saha hareketleridir. İsabetli doğaçlama bir noktada bu alandaki iyi yetişmiş taktik oyuncunun habitusuna bağlıdır. Stratejik oyuncu sadece iyi atış yapabilen değil ne zaman atış yapması gerektiğini bilen oyuncudur. Stratejik alan doğaçlama kaldırmaz, oyunu planlar ve sonucuna odaklanır.

Başbakan'ın Japonya gezisi dönüşünde, “Türkiye'nin bölgesel ya da küresel bir güç olma hedefi olmadığını” belirtmesi liderliğin ulusal hedeflere ulaşmada ve yukarıda resmedilen jeopolitik ortamda, doğaçlama bir ifade ile 2023 tasavvurunda ortaya çıkan açığı ortaya koymaktadır. Bu ifadeler “Stratejik Derinlik” ‘in kaybedildiği ve kuşatılmış olduğu endişesi uyandırmaktadır. Diğer bir açıdan ise; meydana gelen “sürtünme”den sıyrılmak suretiyle sürtünmenin üstesinden gelme çabasını düşündürmektedir. Bu konuşmanın arka planı, Türkiye'nin “jeo” faktörlere direnci veya tavizi ile reel politığe yansımaları sonrasında ortaya çıkacaktır.

“Stratejik etki siyasal değişim üreten araçtır. Strateji kuramcısı için bu etkinin nasıl oluştuğunun önemi azdır” (Gray, 2008, s. 29). Kişiselleşen yönetim aygıtının, ülkenin Ağırılık Merkezi'ni bireye (Liderliğe) kaydıracağı bu dönemde, Başbakan ve yakın çevresi üzerine geliştirilen ve 17.12.2013 tarihinden itibaren yoğunlaşan etki, stratejik sonuca yol açmıştır. Bu etkinin ülkede siyasal değişim ile neticelenmesi beklenilmelidir. Dönüşümü tetikleyici diğer stratejik alanlardaki hassasiyet, bu alanlarda egemenlik kaybına yol açarken stratejik açığın siyasal kavramı üzerinde yaratacağı etki siyasal birliğe ve ülke geleceğine yönelik olabilir.

KAYNAKLAR

AGAMBEN, Giorgio. (2013). *Kutsal İnsan, Egemen İktidar ve Çıplak Hayat* (2 b.). Çev.İ. Türkmen İstanbul: Ayrıntı.

American Heritage College Dictionary. (1997). American Heritage .

ATİK, Hayriye (2013), Döviz Kurlarında Meydana Gelen Yükselişten Kim Memnun?, <http://www.ankarastateji.org/yazar/prof-dr-hayriye-atik/doviz-kurlarinda-meydana-gelen-yukselisten-kim-memnun/>, (Erişim: 03.02.2014)

BALIBAR, Étienne., & Wallerstein, I. (1991). Is There a 'Neo-Racism'? *Race, Nation, Class: Ambiguous Identities*. içinde Londra: Verso.

BALOGH, Istvan.. (2011, 10 12). *Crafting a 'Drand Design': Are Europeans reviving the Concept of 'Grand Strategy'?* <http://www.imi-online.de/2011/10/12/die-geostrategie-eur/>. (Erişim: 01 11, 2014)

BAŞÇI, Erdem (2013), Akşam Gazetesi, <http://www.aksam.com.tr/ekonomi/kur-konusunda-rahatiz-sinyal-vermemiz-gerekiyordu/haber-214961> (Erişim: 04.02.2014)

BERNAU, Olaf., Landgrabbing: Neokolonialer Landraub in Afrika. Der globale Widerstand wächst, 02.05.2012, <http://www.forumcivique.org/de/artikel/landgrabbing-neokolonialer-landraub-afrikader-globale-widerstand-w%C3%A4chst> (Erişim: 11.02.2014).

BRZEZİNSKI, Zbigniew. (2012). *Stratejik Vizyon* (1 b.). Çev S. Yalçın, ve A. T. Orhan. İstanbul: Timaş.

CFR, Council on Foreign Relations. (09.04.2008). *Foreign Policy Symposium: Democracy and America's Role in the World.*, <http://www.cfr.org/democracy-promotion/2008-foreign-policy-symposium-democracy-americas-role-world-audio/p17445> (Erişim:03 03, 2013).

CHOMSKY, Noam. (2004). *Korsanlar ve İmparatorlar* (2 b.). Çev.F. Ünsal, İstanbul: Yeni Zamanlar.

CLAUSEWITZ, Carl. von. (1827). *vom Kriege*. Berlin.

CLINTON, Hillary. R. (2013, Şubat). *21'inci Yüzyılda Enerji Diplomasisi*. www.turkakademisi.org.tr. (Erişim: 06 11, 2013).

DEMİR Kemal ve ÇABUK Suat, (2010), Türkiye'de Metropolitan Kentlerin Nüfus Gelişimi, *Erciyeş Üni. SBE Dergisi C. 1*, ss: 193-215

Deutsche Welle. (16.04.2013). *Doğalgaz Doğu Akdeniz'de Dengeleri Değiştirdi*. <http://www.dw.de/do%C4%9Falgaz-do%C4%9Fu-akdenizde-dengeleri-de%C4%9Fi%C5%9Ftirdi/a-16747467>. (Erişim: 05.12.2013)

Deutscher Bundestag. (2011). *Abgabe einer Regierungserklärung durch die Bundeskanzlerin: zum G-8-Gipfel*. Deutscher Bundestag, 111. Sitzung. Berlin: <http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/17/059/1705951.pdf>. (Erişim: 02.11.2013)

DEZA. (2014). *DEZA Glossar*. (Düz.: D. f. Schweizerische Eidgenossenschaft. Eidgenössisches Departement für auswärtige Angelegenheiten http://www.deza.admin.ch/glossary_popup.php?itemID=178653&langID=6 (Erişim: 13.02.2014)

Die Welt. (17.01.2013). *Öl-Schwemme der USA wird Nahen Osten verändern*. (D. Welt, Produktör) <http://www.welt.de/politik/ausland/article112852474/Oel-Schwemme-der-USA-wird-Nahen-Osten-veraendern.html>. (Erişim: 22.05.2013)

Dünya Bülteni (15.04.2014), Rusya ve İran'dan dolar hamlesi, <http://www.dunyabulteni.net/haber/295392/rusya-ve-irandan-dolar-hamlesi> (Erişim: 16.04.2014)

EĞİLMEZ, Mahfi ve Kumcu, Ercan, (2004), *Ekonomi Politikası*, 1.Baskı, İstanbul: Remzi Kitabevi.

EĞİLMEZ, M., (2013), Piyasalarda FED ve Gezi Parkı Etkisi, <http://www.mahfiegilmez.com/2013/06/piyasada-fed-ve-gezi-park-etkisi.html>, (Erişim: 05.02.2014)

EKER, Mehdi,(2012).Yapımcı M. Ali Önel (Deşifre programı içinde), A Haber,14.02.2012, <http://www.ahaber.com.tr/Ekonomi/2012/04/14/desifredetansiyonu-yuksek-tartisma> (Erişim: 11.02.2014).

ENGDAHL, W., GMO Crop Catastrophe in USA a lesson for World, 18.08.2010,

http://www.engdahl.oilgeopolitics.net/GMO/GMO_Crop/gmo_crop.html

(Erişim: 12.01.2013).

Enerjihaber. (19.02.2014). *Kaya Gazı Devrimi*.

http://www.enerjihaber.com/kaya_gazi_devrimi-3-haber-2013.html. (Erişim: 01.03.2014).

ERDOĞAN, Aynur. (13.02.2013). *Müslüman Afrika'nın Kalbi: Mali*.

<http://media.dunyabulteni.net/file/2013/mali-dosyasi.pdf>: (Erişim: 15.02.2013).

Financial Times. (05.09.2011). *Putin's Grand Vision and Echoes of*

'1984'. (C. Clover, Düzenleyen) <http://www.ft.com/intl/cms/s/2/2917c3ec-edb2-11e0-a9a9-00144feab49a.html#axzz1Zs8qlAG0>. (Erişim: 13.05.2013).

FRİEDMAN, George. (2011). *Gelecek 10 yıl* (1 b.). Çev.T. Törüner,

İstanbul: Pegasus.

GEBHARDT, H., MATTİSSEK, A., REUBER, P., ve

WOLKERSDORFER, G. (2007). Neue Kulturgeographie? Perspektiven, Potentiale und Probleme. *Geographische Rundschau*, 59(7/8), 12-19.

GÖÇMEN, Aylın. (2013). *Peter Mayo ile Söyleşi: Sömürgecilik En Eski*

Kapitalist Yöntemdir

<http://www.muratkaymak.com/?pnun=527&pt=Peter%20Mayo%20ile%20S%C3%B6yle%C5%9Fi>. (Erişim: 21.01.2014).

GÖKAY, Bülent. (17.02.2008). *Petrodolar'ın Sonunun Başlangıcı:*

Irak'ı İran'a Bağlayan Nedir? <http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/3076/petrodolarin-sonunun-baslangici-iraki-irana-baglayan-nedir>.

(Erişim: 12.05.2012)

GRAY, Colin. S. (2008). *Modern Strateji*. (H. Öz, Çev.) İstanbul:

Truva.

GREENE, Robert., ve ELFFERS, Joost. (2007). *33 Stratejide Savaş*.

İstanbul: Altın Kitaplar.

GUÉROT, Ulrike, WITT, Andrea. (2004). Europas neue Geostrategie.

Aus Politik und Zeitgeschichte, 17, 6-12.

GÜRKAYNAK, S. Refet. (2013), Gezi Olayları ve Türkiye Ekonomisi,

<http://bilimakademisi.org/gezi-olaylari-ve-turkiye-ekonomisi-refet-gurkaynak/>, (Erişim: 03.02.2014)

GÜRLESEL, C. Fuat. ve ALKİN, Kerem. (2004). Dünya Ekonomisine

Yönelik Global Tehditler; Dünyada Güvenlik ve Tehdit Kavramının Evrimi ve Global Güvenlik. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Dergisi*, 3(6).

GÜRSES, Uğur. (2013), Küresel gidişata bakmadan cadı avına girişmek

hata,

http://www.radikal.com.tr/yazarlar/ugur_gurses/kuresel_gidisata_bakmadan_cadi_avina_girismek_hata-1137527, (Erişim: 05.02.2014)

HAMİD, Shadi. (26.04.2011). The Struggle for Middle East

Democracy. *Cairo Review of Global Affairs*,

<http://www.brookings.edu/research/articles/2011/04/26-middle-east-hamid>.
(Erişim: 11.03.2013)

HUMMEL, Hartwig., ve WEHRHÖFER, Birgit. (2004). Geopolitische Identitäten. *Welt Trend*, 12.

International Energy Agency (IEA), *Key World Energy Statistics -2013*, Paris.

ELIASSON, Jan (2011) Dünya "Su" İçin Birarada, 23.08.2011, http://www.enerjihaber.com/dunya_su_icin_birarada-26-haber-245.html ,
(Erişim: 12.01.2013).

JÄGER, Thomas.ve VIEHRIG, Henrike. (2008). *Die amerikanische Regierung gegen die Weltöffentlichkeit?* Wiesbaden: VS Verlag Für Sozialwissenschaften.

JOHNSON, Kate., ve GOLD, Russel. (13.06.2013). ABD'nin Petrol Ütümü, Rekor Düzeyde Yükseldi. *The Wall Street Journal*.

NYE, Joseph. S.ve WELCH, David. A. (2011). *Küresel Çatışmayı ve İşbirliğini Anlamak* (2. Baskı b.). Çev. R. Akman. İstanbul: İş Bankası.

KAYMAKÇI, Mustafa.(2013). Panel: Yerel Tohumların Önemi, 29.09.2013 <http://haber.sol.org.tr/ekonomi/kuresel-ismale-karsi-yerel-direnis-haberi-80332> (21.02.2014).

KEOHANE, Robert. O. (1984). *After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy*. Princeton, N.J., ABD: Princeton University Press.

KİBRİTÇİOĞLU, Aykut. (2013), Türkiye'ye Sıcak Para Girişleri ve Gezi Parkı Olayları, <http://kibritcioglu.com/iktisat/blog/?p=3649> , (Erişim: 05.02.2014)

KISSINGER, Henry. (2011). *Diplomasi* (10 b.). Çev. B. Bayram, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

LİN, Christina. (16.04.2010). *Syria in China's New Silk Road Strategy*.
e

http://www.jamestown.org/programs/chinabrief/single/?tx_ttnews%5btnews%5d=36264&cHash=-ac6dfc2626: <http://www.jamestown.org> (Erişim: 12.06.2012).

MAHALLİ, Hüsnü. (2012). *Orta Doğu'da Kanlı Bahar* (7 b.). İstanbul: Destek.

MANHEIM, Jarol. B. (1994). *Strategic Public Diplomacy and American Foreign Policy: The Evolution of Influence*. Oxford Uni., aktaran Ostrowski, 2010, Die Public Diplomacy. s.21.

MARANKİ, Ahmet. ve diğerleri (14.02.2011) *Hibrit Tohumlar Hakkında Ne Dediler?* http://www.maranki.com/873_Hibrit-Tohumlar-Hakkinda-Ne-Dediler-.html. (20.04.2013)

Ntvmsnbc, (17.10.2012). Tohum yoksa gelecek de yok, Anadolu özgü yerel tohum çeşitliliğimiz yok oluyor, , <http://www.ntvmsnbc.com/id/25363257/>
(Erişim: 21.01.2014).

OSTROWSKI, Daniel. (2010). *Die Public Diplomacy der deutschen Auslandsvertretungen weltweit, Teil.2.* (J. Ü. Köln, Dü.) <http://www.jaeger.uni-koeln.de/fileadmin/templates/lehre/WS1011>

/Ostrowski_Public_Diplomacy_Kapitel_ Theoretische_Einordnung.pdf. (03.11.2012).

ÖZTÜRK, Günay. (2013), *2000 Yılı Sonrası Türkiye'nin Cari Açık Sorunu*, Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi S.B.E.

Radikal Gazetesi. (08.01.2014). *Başbakan Erdoğan, 6 ayda 'hedeften vazgeçti!* http://www.radikal.com.tr/politika/basbakan_erdogan_6_ayda_hedeften_vazgecti-1169897.(Erişim: 09.01.2014).

ROGERS, James. (26.01.2011). *A New Geography of European Power?* http://www.egmontinstitute.be/publication_article/a-new-geography-of-european-power/ .(Erişim:11 12. 2013)

Samanyolu Haber. (15.01.2014). *Başbakan Erdoğan, Türk Okulları'nı hedef gösterdi.* <http://www.samanyoluhaber.com/web-tv/basbakan-erdogan-turk-okullarini-hedef-gosterdi-7259-video-haberi/#>. (Erişim: 14.02.2014)

SANDIKLI, Atilla. (2011). *Jeopolitik ve Türkiye: Riskler ve Fırsatlar*. İstanbul:

BİLGESAM,http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=944:jeopolitik-ve-tuerkiye-riskler-ve-frsatlar&catid=123:raporlar-guvenlik. (Erişim: 11.02.2014)

SARIBAY, Ahmet. Y. (2013). *Demokrasinin Sosyolojisi* (3 b.). Ankara: Sentez.

SCHWEIGLER, A. (23.01.2014). *Monopol und Elend.* <http://www.welt-ernaehrung.de/2014/02/06/monopol-und-elend-gastbeitrag/> (Erişim: 24.02.2014)

SEYİDOĞLU, Halil. (2000); *Uluslararası Finans*, İstanbul GüzemCan Yayınları

SIGNITZER, Benno ve COOMBS, Timothy. (1992, Summer). Public Relations and Public Diplomacy.: Conceptual convergences. *Public Relations Review, Elsevier Inc. Summer 1992, ss 137–147, Vol. 18, 137–147.*

SİNGER, Peter. W. (2009, Aralık). *New Year's Resolutions for the Pentagon.* <http://www.brookings.edu/research/opinions/2009/12/22-pentagon-singer>: (Erişim: 10.02.2013)

Stratfor. (18.11.2013). *Turkey: How Conscription Reform Will Change the Military.* http://www.stratfor.com/analysis/turkey-how-conscription-reform-will-change-military?utm_source=freelist-f&utm_medium=email&utm_campaign=20131121&utm_term=FreeReport&utm_content=title&elq=7ad478f0226b4c3981c9a5190d86a5e0. (Erişim: 11.01.2014)

TARTSCH, Thomas. (27.09.2012). *Krieg der vierten Generation.* (G. S. Stiftung, Dü.) <http://www.stresemann-stiftung.de/publikationen/diskussions->

papiere/thomas-tartsch-krieg-der-vierten-generation/: <http://www.stresemann-stiftung.de/> (Erişim: 10.12.2012)

TAŞ, Ramazan. (25.10.2012). Orta Doğu'daki Gelişmelerin Ekonomik Anlamı. *Turgut Özal Üniversitesi-ESSAM-Orta Doğu Raporu*, 9-35.

TCMB, www.tcmb.gov.tr/yeni/evds/yayin/raporlar.php

TEB Türkiye Ekonomi Bakanlığı, Tohumculuk, 2013, <http://www.ibp.gov.tr/pg/ sektorpdf/tarim/ tohumculuk.pdf> (Erişim: 21.02.2014)

THUCYDIDES. (1827). *Geschichte des peloponnesischen Krieges* (Cilt 1-33). Google e-Kitap.

TUATHAIL, Geraoid. Q ve DALBY, Simon. (1996). The critical Geopolitics Constellation: problematizing fusions of geographical knowledge and power. *Political Geography*, 451-456.

TUCH, Hans N. (1990). *Communicating with the World: US. Public Diplomacy Overseas*. aktaran D. Ostrowski." Die Public Diplomacy der deutschen Auslandsvertretungen weltweit, Teil.2 Theoretische Einordnung Wiesbaden." VS Verlag für Sozialwissenschaften,2010.

VELİOĞLU, Hüseyin, ve diğerleri. Ülkemizde Tohumculuk Sektörünün Durumu ve Bakanlık Uygulamaları. Çukurova. Üniversiteleri (Dü.), *Türkiye II. Tohumculuk Kongresi* içinde (s. 10-15). Adana: Çukurova Üniversiteleri Rektörlüğü.2005

WAGNER, Jürgen. (05.10.2011). Die Geostrategie Europäischer Macht: ‚Grand Area‘. *Informationsstelle Militarisierung-IMI*, s. 1-12.

WALT, Stephen. M. ve MEARSHEIMER, John. (2014). *İsrail Lobisi ve ABD Dış Politikası*. Çev.E. Ocak, İstanbul: Zodyak.

WALZ, Kenneth. N. (2009). *İnsan,Devlet ve Savaş*. Çev.E. Bozkurt vd. Ankara: Asil.

WOLKERSDORFER, Günter. (2001). Politische Geographie und Geopolitik zwischen Moderne und Postmoderne. *Heidelberger Geographische Arbeiten, III*.

YAÇED, Türkiye'nin HES Gerçeği, 2010, Sadık Çelik, Türkiye'nin Hes Gerçeği, Cumhuriyet Gazetesi, 24.04.2010 http://www.yesiladimlar.org/index.php?option=com_content&view=article&id=10:turkiyenin-hes-gercegi&catid=1:haberler&Itemid=7, http://www.cumhuriyet.com.tr/koseyazisi/138928/Turkiye_nin_HES_Gercegi.html (21.01.2014)

YILMAZ, M. Levent. (2013). *Güvenlik Kavramında Yeni Bir Boyut; Ekonomi Güvenliği, Türkiye ne kadar güvende?* Ankara: SDE, Stratejik Düşünce Enstitüsü.

ZIBECHI, Raul, Territorien des Widerstands. Eine politische Kartografie der urbanen Peripherien Lateinamerikas, Assoziation A Berlin 2011, aktaran Olaf Bernau, Der globale Widerstand wächst ‚ak-analyse & kritik-Zeitung für linke Debatte und Praxis / Nr. 569 / (Erişim: 17.2.2012)